

Trong cuộc sống xã hội, mỗi cá nhân đều được ông Trời chia cho một phận. Phận đó gồm công việc và tài sản là chức vụ, nghề nghiệp, vai trò và số nghiệp phẩm quyết định quá trình sinh sống, hành động đóng góp của cá nhân. *Truyện Kiều* vì thế thường nói đến *thân phận*. Khi bàn đến chức năng của một người trong công việc thì đó là chức phận, khi bàn về danh tiếng thì đó là danh phận, khi bàn về nghĩa vụ thì đó là bổn phận, còn khi nhìn nhận khía cạnh tác động của các yếu tố bên ngoài, người khác thì đó là số phận.

Trong xã hội chủ nghĩa hàng văn hóa có truyện phê phán Đông, vị trí và vai trò của mỗi người – chức phận, danh phận, bổn phận – thường được quy định như một khuôn mẫu qua hệ thống luân lý đạo đức. Mỗi người hầu như có phận riêng, mỗi tập thể hầu như có phận riêng: phận hàng nhân, phận đàn bà; do thành phận gia đình, nghề nghiệp, tôn giáo quy định. Do đó con người Á châu có tâm lý an phận thủ thường. Do đó trong khi con người Âu châu đã tìm giải thoát khỏi ách độc tài toàn trị công sản thì con người Á châu vẫn còn cúi đầu trước các đảng mafia đen, mà cuối cùng đã có một Thiên An môn, một Thiên An Môn không ngừng chặn xe tăng người nát mà còn là một Thiên An Môn biến số hàng hóa, số buôn xuôi, số cam chịu, số an phận của dân chúng Trung Hoa chôn vùi một chế độ.

Bổn phận đã không được người dân Trung Hoa nhận thức. Và như thế chung qui cũng chỉ vì họ không thấy được thân và phận trong công việc nhân loại. (Đúng như vậy không phải là...) Bổn phận đi đôi với lòng tri. Lòng tri là tình cảm nội tâm thúc đẩy con người làm những việc phải làm, đáng làm. Các quy tắc như đạo đức của lòng tri làm khi nào nhân danh một chính nghĩa cao cả, một đạo lý công bằng mà kích thích con người hành sự không theo lòng thường: cô Kiều bán mình, Jeanne d'Arc lên giàn hỏa.

Ý thức được thế đứng của mình trong xã hội là để tìm kiếm hoàn thành bổn phận, tự nhiên hoàn thành theo chiều hướng tích cực, xây dựng. Do đó thân có số phận và nó mới có khi được thân, con người làm khi không chỉ để sống thường. Nhưng có được thân thì cuộc sống mới có ý nghĩa. Vì thế các vai chính trong những tác phẩm của Malraux, của Camus qua được thân mà thoát ly được tình trạng phi lý của nhân sinh. Do đó thân cũng tạo cơ hội cho con người vượt lên khỏi mình, giúp con người tránh khỏi chủ nghĩa cá nhân vô kỷ. Do đó thân khiến con người tìm kiếm được một điều hoàn toàn được những điều hay đôi điều cao cả hơn thân. Do đó thân mang lại bình an cho lòng tâm và đưa đến niềm vui của hy sinh.

Trong xã hội hiện đại, mỗi người có những quan hệ xã hội rất đa dạng, mỗi cá nhân là thành viên thuộc nhiều công việc khác nhau, cho nên công việc và vai trò xã hội tùy hoàn cảnh mà thay đổi. Với lợi ích thân xã hội cũng thường biến đổi cho nên thân phận của mỗi người làm khi được như không được quy định rõ ràng. Nhưng lúc con người có vẻ bận rộn, không chỉ phải được thân phận của mình, giống như Thúy Kiều: *Bởi thân mình bởi phận mình ra sao?* Nhưng chính trong những trường hợp đó con người mới phát huy được đức quyên luyến của mình, mới vượt được những khó khăn quy định trong thế giới và tự do và hậu trách.

*

Sau tháng T 1975, gi i chuyên viên mi n Nam đ t ng t b đ t tr c m t tình th khó x . Đã đ c bi t v ch đ c ng s n t tr c, h tìm m i cách đào thoát khi mi n Nam s p m t nh ng ch m t thi u s đ t đ c m c đích này. Đa s k t l i ch p nh n thân ph n m i trong xã h i m i. H hy v ng ti p t c th c hành chuyên môn nghi p v c a mình. Ngo i tr các chuyên gia thu c lĩnh v c khoa h c nhân văn, khoa h c xã h i là g p khó khăn, do ý th c h th ng tr m i hoàn toàn đ i l p v i ý th c h t ng chi ph i đ ng l i đào t o h . Nh ng gi i chuyên viên khoa h c ng d ng, khoa h c th c nghi m không lâm vào hoàn c nh này. Do đ c đào t o v ng vàng h n đa s các đ ng nghi p mi n B c ho c t R v , do b ràng bu c b i nghĩa v lu n chuyên môn; h , sau khi ch u chung c ng nghi p tù đầy c i t o, b t bu c ph i c ng tác v i tân ch đ . Và hoàn c nh kh c nghi t b t đ u chi ph i thân ph n h . H không h ch p nh n ch đ m nh danh là xã h i ch nghĩa, d u r ng vào kho ng nh ng năm 1978, 1979, đã có m t danh sách các trí th c mi n Nam tuyên cáo – ch ng bi t tuyên cáo v i ai – là h đã t do l a ch n ch nghĩa xã h i! H ch a đ c đ c ông Tr n Trung Đ o trên talawas (!) nh ng h bi t quá rõ r ng n u nh ng ng i có h c đ c lòng ph c v ch đ thì ch đ ch ng còn mong gì h n. Nh ng m t khác, h cũng bi t r ng đ ng bào c n h , đúng ra, c n kh năng chuyên môn c a h . Gi i bác sĩ mang rõ nh t tâm tr ng này. Nh ng cháu bé nhi đ ng b s t xu t huy t, nh ng ng i nông dân m c b nh lao ph i, nh ng sinh viên c n đ c gi ng d y t p ngh v.v... t t c đang ch đ i h . Nghĩa v lu n ng i y sĩ qu c gia – qua l i th Hippocrate – ràng bu c h v i thân ch , v i b nh nhân. Ch ng nh ng th , h còn mu n t cho các đ ng nghi p mi n B c th y ai “u vi t” h n ai. Ít nh t “ng i ta” đã ph i th a nh n đ i u này. Ch ng th mà trong m t bu i h c t p qui mô dành cho “trí th c t i ch ” t ch c p Rex và do đ ng chí Tr ng ban Tuyên hu n Thành y Tr n Tr ng Tân ph trách thuy t trình – trong bu i h c t p này, m i tham d viên đ c “b i đ ng” m t cái bánh bao cao c p do các ti m Tàu Ch L n s n xu t –, đ ng chí đã m đ u b ng cách xác nh n là ng y cũng có m t t t c a ng y, nh ng i th y thu c, ng i y tá c a chính quy n cũ tuy không đ c “giáo đ c theo đ o đ c cách m ng” nh ng v n luôn luôn t ra có tinh th n đ c lòng ph c v b nh nhân. Tinh th n đó ch đ o m t cách t ng quát cung cách x s nghi p v c a ng i bác sĩ ng y.

Nh ng *thân tuy Tào mà lòng thì theo Hán* nên đã có phong trào v t biên v t bi n r m r , b t ch p m i hi m nguy c a gi i chuyên gia khoa h c mi n Nam mà lý do r t đ n gi n: h không mu n vô hình trung góp ph n c ng c ch đ mà h không h xây đ ng nên. Tr c h t, vì h bi t r ng ch đ c ng s n tuy đ c tài toàn tr vào h ng nh t t c chí kim, t Đông sang Tây nh ng l i cũng là m t ch đ s quân cát c , vô chính ph vô ti n khoáng h u. Anh có th đ c tr ng đ ng b i c quan đang s đ ng anh nh ng có th t i nay công an ph ng, công an thành s mang AK đ n đ n anh đi h c t p l i. Hoàn c nh đó đã x y ra cho m t bác sĩ C n Th hay R ch Giá gì đó. Anh tên là Lê Văn T p – tôi không nh ch c l m tên h c a anh – ch bi t là anh sau tôi năm b y khóa. Anh đang làm vi c v i “cách m ng” thì b b t đ a ra tòa vì t i hát nh c vàng hay nói năng ph n đ ng gì gì đó. Phiên tòa x đ a ph ng nh ng Sài Gòn đ c l nh c m t s bác sĩ – t t nhiên là ng y – xu ng mi n Tây tham d , trong s đó tôi nh có bác sĩ Văn T n, ng i Qu ng Tr cùng quê tôi, làm vi c b nh vi n Bình Dân. Anh Văn T n sau đó đ c l nh t ng thu t phiên tòa cho anh ch em chúng tôi nghe t r s H i Trí th c Yêu n c. Cho nên v tình th n, chúng tôi s ng trong b u không khí nghi ng , theo dõi th ng

Thân và phn

Tác Giả: Bai An Tran

Thứ Năm, 16 Tháng 10 Năm 2008 12:33

xuyên và luôn luôn chu n b vô tù, nh m t nhà th mi n B c:

Nh u khi tôi t nh mình

Ph i phòng lúc b t thành linh b tôm

Áo qu n s p s n s m hôm

Đ khi b b t là ôm đi l n!

Đó là v tình th n. V v t ch t thì sau đây là c nh đi lãnh quà do thân nhân ngo i qu c g i v d i con m t cú v c a nhân viên thu quan, b u đi n:

Ép ng c v nh tại đ i g i tên

M hôi th m áo, c v n lên

T i phiên còn ph i ng i ch chán!

Khi lãnh ra r i, ch a ch c yên!

Thi nhân mi n B c ch dùng m t d u than, thi hào tài t mi n Nam dùng d u than đ n hai l n. V thi hào này đã t ng gi m t “vai trò c a ng i trí th c đ u đàn r t đáng k”, theo nh i nh n đ nh c a nh v Nguy n Tr ng Văn và Nguy n T ng Minh trong bài vi t nhan đ “Trí th c không-c ng s n”, c p nh t ngày 14.11.2007 và đăng trên báo m ng Di n Đàn Forum, m c Biên kh o (<http://www.diendan.org/phe-binh-nghien-cuu/tri-thuc-khong-congsan/>). Thi hào không cố bút hi u, ch mang tên h t thu khai sinh là Ph m Bi u Tâm, ng i tr c ti p đ ng ra nh n Tr ng Y khoa Qu c gia do ng i Pháp trao i, ng i m y ch c năm làm Khoa tr ng Tr ng Đ i h c Y khoa Sài Gòn, ng i đ c y gi i phe qu c gia chúng tôi xem là ngôi sao B c đ u c a ngành y.

Bi t thân mình, bi t ph n mình, nh ng th c s chúng tôi không bi t vì sao chúng tôi i ph i s ng cu c đ i nh th . Đ ng nhiên không thi u gì i gi i thích bi n h .

*

Nguy n T ng Minh v n là con ông chú ru t c a bà xã tôi. Bài vi t v a vi n d n tuy mang danh tính hai ng i h Nguy n nh ng đ c đi đ c i, ch ng h th y gi ng T ng Minh đâu, ch th y ch t Tr ng Văn. Trong gia đình, T ng Minh đ c “phân lo i” là thân c ng thay vì không-c ng nh bài vi t c a hai ông h Nguy n. Và tr n c đ i gia đình bên v tôi ch có m t mình T ng Minh là “ti n b ” mà thôi.

Ông Nguy n Tr ng Văn (*tlđđ*) cho r ng “các Giáo s Lý Chánh Trung, Nguy n Văn Trung, Ph m Hoàng H , Lê Văn Th i, Ph m Bi u Tâm... tr thành nh ng t m g ng sáng trong h c

tệp, giới ng d y cũng nh trong cách đ i nhân x th th i 'th c dân ki u m i' đáng cho nh ng th h sinh viên noi theo." Th i gian ông Văn đ c p là tr c 1975. Cách "đ i nhân x th " c a th y Ph m Bi u Tâm th i M -Ng y nh th nào, thi t t ng ông Văn nên dành cho chúng tôi, các môn sinh đ c Th y tr c ti p truy n ngh , mô t thì có l h p lý và chính xác h n. Nh ng đ i u đó cũng ch ng có gì đáng k kẻo. K đ i h n là làm g ng cho sinh viên noi theo đ i th i "th c dân ki u m i" xong, trong s năm v giáo s đ c ông Văn đ n c , có ba v đã... ra n c ngoài sau giai đ n "th c dân ki u m i": Nguy n Văn Trung Canada, Ph m Hoàng H và Ph m Bi u Tâm Hoa K .

Th y Tâm sau 1975 tr nên thân thi t v i ng i vi t bài này. Đi u này đ hi u vì th y trò đ u đ ng lo t tr thành *hàng th n láo*. H n n a, th y còn c p sách đi h c ti ng Nga t i H i Trí th c Yêu n c cùng v i tôi và anh b n Võ Thành Ph ng khu ch nh hình B nh vi n Bình dân. L p h c ch có năm trò, bên c nh ba th y trò chúng tôi còn có hai v có l đáp ng tiêu chu n "trí th c không-c ng s n": anh b n Chu Ph m Ng c S n và ch Bùi Th L ng, c hai đ u thu c Tr ng Đ i h c Khoa h c Sài Gòn. Anh Chu Ph m Ng c S n là "thành ph n ti n b " gi ng Nguy n T ng Minh, còn ch Bùi Th L ng thì nghe nói là con gái li t sĩ. Chúng tôi bi t th y Tâm đi h c ch ng qua đ cho vui, anh Võ Thành Ph ng hy v ng đ c g i sang tu nghi p Liên Xô – đ đó ch có Liên Xô là nh t – còn tôi thì c th y Tâm l n anh Ph ng đ u không hi u tôi h c Nga ng đ làm gì. Không có gì gi u gi m nhau nên tôi nói th c là tôi h c ti ng Nga đ tung h a mù vì tôi đã l p th t c xin xu t ngo i chính th c n p cho công an mà c quan ch qu n không h bi t gì ráo tr i, nên tôi đi h c Nga ng đ mà m t "phe ta". V i l i, bi t đầu m t khi ra n c ngoài l i ch ng c n thêm m t ngo i ng . Th y Tâm đ c c tham gia m t phái đoàn đi tham quan Liên Xô. V n c, Th y ph i lên tivi. Th y g i đ u g i tai t ng thu t r ng sang thiên đ ng c ng s n, Th y m i đ c m c kích c nh b nh nhân m đau có bác sĩ đ n t n nhà chăm sóc. Chúng tôi thông c m v i v th y nhân h u kh kính, su t đ i không thêm đ m x a đ n chính tr ! Nh ng tuy coi khinh chính tr mà t p th nhân viên gi ng hu n Tr ng Đ i h c Y khoa Sài Gòn – ch k nh ng v đã đ c phong h c hàm Giáo s vào th i đi m 1975 – đ u đã di t n, di c , v t biên, đoàn t . M t v giáo s duy nh t còn l i cho đ n m n ph n: Giáo s Ngô Gia Hy. Ng i ta đ n đ i v giáo s này có h hàng v i lãnh t c ng s n Ngô Gia T . Riêng khóa tôi – không k nh ng ng i t tr n – thì trong s chín m i b y bác sĩ t t nghi p, hi n có ít nh t b y m i b n đ ng nghi p đang sinh s ng n n c ngoài và t i đa hai m i ba ng i còn l i Vi t Nam.

Thu c đ i ngũ chuyên viên y t do mi n Nam ào t o có m t vài ng i không mu n ho c không dám ra đi. Anh b n đ ng khóa Lê H u Thu n M Tho b o tôi *'Mieux souffrir que mourir'* (Thà đau kh còn h n ch t chóc.) B n Thu n không có c may đi đ ng chính th c. B n gi ng tôi, chúng tôi đ u là trí th c m t N, N th ba. Công th c th n s u qu kh c này do chính ông Nguy n Tr ng Văn đ a ra. Ông Văn cho r ng trí th c l i không đi là trí th c ba N (Ngu, Nghèo và Nhát). Không đi đ c ho c ch a đi đ c, chúng tôi ch bi t làm tròn b n ph n đ i v i thân ch , đ i v i b nh nhân, đ i v i h c trò, đ i v i sinh viên. Tuy t nhiên không m t ng i nào lên ti ng đ cao ch đ ho c đ n l i lãnh t . Anh b n Nguy n Công T cùng khóa v i tôi còn tr thành chuyên viên Đông y đ c c sang gi ng d y v y h c c truy n t i n c b n Algérie. Năm 2000, trong khuôn kh Đ i h i Qu c t Y Nha Đ c sĩ K 3 t ch c Paris t i khách s n Sophitel, khóa chúng tôi g p nhau t i t gia m t n đ ng nghi p ngo i ô kinh đô ánh sáng. Chúng tôi nh c đ n b n Nguy n Công T mà cùng nhau c i mu n b b ng vì ai cũng bi t b n khi đi h c cũng nh khi ra tr ng đầu có rãnh Đông y!

Bên c&nh nh&ng bác sĩ t&m ch&p nh&n s&ng trong ch& đ& m&i, m&t s& bác sĩ khác tr& thành tân t&ng: Tr&ng Th&n, Đ& H&ng Ng&c, Tr&n Đông A, Tr&n Thành Trai, Nguy&n th& Ng&c Ph&ng. Chúng tôi có d&p g&p nhau & n&c ngoài v&n vui v& nh& ngày nào, không có gì c&n hòa h&p hòa gi&i. Tôi còn g&i b&o đ&m qua b&u đ&n c& *T&p san Y sĩ* c&a nhóm anh ch& em bên Canada – có in hình c& vàng ba s&c đ& ngay trên trang bìa – v& Sài Gòn bi&u b&n Đ& H&ng Ng&c vì tôi v&n thân v&i anh Ng&c, m&c d&u tôi đã t&ng xin anh cho xem th& Đ&ng c&a anh, coi hình thù nó ra sao.

Th&t ra gi&i y d&c do phe xã h&i ch& nghĩa đào t&o cũng có m&t s& ng& i ch&ng &a gì ch& đ&. Bác sĩ Tr&n H&u Nghi&p – chúng tôi th&ng thân ái g&i là anh Chín Nghi&p – k& v&i tôi r&ng Giáo s& H& Đ&c Di, t&ng gi& ch&c Khoa tr&ng Tr&ng Đ&i h&c Y khoa Hà N&i, Ch& t&ch T&ng h&i Y h&c Vi&t Nam, có hôm n&m v&ng v&a đu đ&a v&a ch& vào m&t bu&ng chu&i chín treo l&ng l&ng trong căn nhà s& tán r&i b&o: “*Je n’aime que ce régime!*”. Trong ti&ng Pháp, *régime* v&a có nghĩa bu&ng chu&i v&a có nghĩa ch& đ&. Khi b&o tôi ch& &a cái

régime

này – ch& bu&ng chu&i – thì ng& i nghe hi&u ngay là ng& i nói không &a cái

régime

kia, t&c ch& đ& c&ng s&n. Còn anh b&n Ti&n sĩ D&c h&c Đ& T&t L&i thi k& cho tôi nghe l&i truy&n t&ng c&a các bác sĩ d&c sĩ mi&n B&c: “

L&ng y thì b& m&

”, d&a vào l&i Bác d&y “

L&ng y nh& t& m&u

”. Ch& có đ&u khác bi&t là

L&ng y

l&i còn có nghĩa là l&ng th&ng y nguyên, không tăng!

*

Nh&ng năm th&ng k&t l&i v&i ch& đ& m&i, anh em chúng tôi m&t m&t c& g&ng làm tròn ch&c ph&n; m&t khác, s&n sàng gi& th& đo&n, xài mánh kh&e, dùng ti&u x&o, m&n khôn v&t đ& sinh t&n trong hy v&ng. Tôi ra tr&ng năm 1962. Nói chung, n&u t& 1962 đ&n 1975 tôi đã s&ng nh&ng năm th&ng sung s&ng h&nh phúc thì t& 1978 đ&n 1984, tôi đã s&ng nh&ng th&ng năm hào h&ng thích thú. Đ&i v&i “cách m&ng”, tôi bi&t là mình ch& nh& cô Ki&u, *xét mình công ít t&i nhi&u*.

Nhi&u khi tôi đã ng&m ngủi nghĩ đ&n ti&n nhân cu&i Lê đ&u Nguy&n, Tây S&n. Sĩ phu thu& b&y gi& đã h&n m&t ng& i lâm vào c&nh *g&p th&i th& th&i ph&i th&*. Tôi đã nghĩ đ&n Nguy&n N&, Nguy&n Hành, Nguy&n Du; đ& ch& k& m&y ng& i h& hàng g&n g&i v&i thi bá. H& đã x& s& nh& th& nào tr&c v&n n&c đ&o điên? T&i sao Nguy&n Du làm quan đ&c c& đ&n Chánh s& mà khi lâm chung ch& b&o có m&t ti&ng “đ&c c&” r&i vĩnh vi&n nh&m m&t? Thân và ph&n trí th&c chuyên gia Vi&t Nam th&i “đ&ng đ&i” đ&ng nhiên còn lao đao kh&n khó, ti&n thoái l&ng nan, ngh&ch lý khác th&ng, song quan thác t&p h&n th&i Lê-Tr&nh-Nguy&n.

Thân và ph

Tác Giả: Bai An Tran

Thứ Năm, 16 Tháng 10 Năm 2008 12:33

Tr n Văn Tích

Westpreußenstr., 06.10.08

Nguon : www.talawas.de